

**MARKAZIY OSIYO MINTAQASIGA DOIR TADQIQOTLARNING DOLZARB
MASALALARI: TARIXIYLIK VA ZAMONAVIYLIK**

Ochilova Xursanoy Maxmud qizi

Chirchiq davlat pedagogika universiteti Turizm kafedrasida dotsent v.b.

ochilovaxursanoy26@gmail.com

Quvvatboyeva Sarvinoz Nurbek qizi

Chirchiq davlat pedagogika universiteti Turizm fakulteti

Xorijiy til va adabiyoti yo'nalishi 2- bosqich talabasi

quvvatboyevasarvinoz@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada Markaziy Osiyo mintaqasining tarixiy taraqqiyoti va zamonaviy tadqiqotlari tahlil qilingan. Mintaqaning geosiyosiy, iqtisodiy, ekologik hamda madaniy jihatlarini o'rganilgan bo'lib, tarixiylik va zamonaviylik o'rtasidagi uzviy bog'liqlikka e'tibor qaratilgan. Maqolada mintaqaviy xavfsizlik, barqaror rivojlanish, integratsiya va madaniy merosni saqlash masalalari dolzarb yo'nalishlar sifatida ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar. Markaziy Osiyo, tarixiylik, zamonaviylik, ilmiy tadqiqotlar, geosiyosat, barqaror rivojlanish, integratsiya.

CURRENT ISSUES OF RESEARCH ON CENTRAL ASIA: HISTORICITY AND MODERNITY

Ochilova Khursanoy Makhmud qizi

Acting Associate Professor, Department of Tourism

Chirchik State Pedagogical University

ochilovaxursanoy26@gmail.com

Quvvatboyeva Sarvinoz Nurbek qizi

2nd-year Student, Faculty of Tourism

Field of Study: Foreign Language and Literature

Chirchik State Pedagogical University

quvvatboyevasarvinoz@gmail.com

Abstract . This article analyzes the historical development and modern research directions of the Central Asian region. The study explores geopolitical, economic, environmental, and cultural aspects, focusing on the interconnection between historicity and modernity. Issues such as regional security, sustainable development, integration, and the preservation of cultural heritage are discussed as key research priorities.

Keywords. Central Asia, historicity, modernity, scientific research, geopolitics, sustainable development, integration.

**АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ИССЛЕДОВАНИЙ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ:
ИСТОРИЧНОСТЬ И СОВРЕМЕННОСТЬ**

Очилова Хурсаной Махмуд кизи

И.о. доцента кафедры туризма

Чирчикский государственный педагогический университет

ochilovaxursanoy26@gmail.com

Кувватбоева Сарвиноз Нурбек кизи

Студентка 2-го курса факультета туризма

Направление: Иностранный язык и литература

Чирчикский государственный педагогический университет

quvvatboyevasarvinoz@gmail.com

Аннотация. В данной статье рассматриваются историческое развитие и современные направления исследований региона Центральной Азии. Анализируются геополитические, экономические, экологические и культурные аспекты, а также взаимосвязь между историчностью и

современностью. В центре внимания находятся вопросы региональной безопасности, устойчивого развития, интеграции и сохранения культурного наследия.

Ключевые слова. Центральная Азия, историчность, современность, научные исследования, геополитика, устойчивое развитие, интеграция.

Kirish. Markaziy Osiyo mintaqasi qadimdan Sharq va G‘arb madaniyatlari tutashgan, ko‘plab sivilizatsiyalar shakllangan markazlardan biri hisoblanadi. Bu hududda insoniyat tarixining turli bosqichlarida siyosiy, iqtisodiy va madaniy jarayonlar kechgan bo‘lib, ularning har biri mintaqaning bugungi qiyofasini belgilab bergan. Markaziy Osiyo xalqlari o‘zining boy ilmiy merosi, madaniy qadriyatlarini, shuningdek, tabiiy-geografik o‘ziga xosligi bilan jahondagi ko‘plab olimlarning e’tiborini tortib kelgan. Mustaqillik davrida Markaziy Osiyo davlatlari o‘z tarixini qayta o‘rganish, milliy merosni tiklash va mintaqaviy o‘ziga xoslikni saqlab qolish yo‘lida keng ko‘lamli ilmiy izlanishlarni amalga oshirmoqda. Bu esa tarixiylik va zamonaviylik o‘rtasidagi uzviy bog‘liqlikni chuqur tahlil qilish zaruratini yuzaga keltirdi.

Bugungi kunda Markaziy Osiyo bo‘yicha tadqiqotlar faqat tarixiy jarayonlarni o‘rganish bilan cheklanmay, balki mintaqadagi dolzarb muammolar — geosiyosat, iqtisodiy hamkorlik, ekologik muvozanat, madaniy integratsiya va ijtimoiy taraqqiyot masalalarini ham qamrab olmoqda. Shu sababli, mazkur mavzu nafaqat ilmiy, balki amaliy jihatdan ham muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur maqolada Markaziy Osiyo mintaqasini o‘rganishda tarixiylik va zamonaviylik tamoyillarining uyg‘unlashuvi, ularning o‘zaro ta’siri hamda bugungi global o‘zgarishlar sharoitidagi dolzarb tadqiqot yo‘nalishlari tahlil qilinadi.

Asosiy qism

Tarixiylik jhati. Markaziy Osiyo mintaqasining tarixiy taraqqiyoti ming yilliklar davomida shakllangan murakkab va boy jarayonlardan iboratdir. Bu hudud qadimiy sivilizatsiyalarning vujudga kelishida, xalqlararo madaniy va ilmiy aloqalarning rivojida muhim rol o‘ynagan. Qadimgi Baqtriya, So‘g‘diyona, Xorazm va Farg‘ona kabi tarixiy hududlar Sharq sivilizatsiyasining markazlaridan biri sifatida tanilgan. Aynan shu yerda davlat boshqaruvi, savdo-sotiq, dehqonchilik va hunarmandchilik sohalarida yuksak darajada rivojlangan. Markaziy Osiyo xalqlari qadimdan bilim va fan rivojiga katta hissa qo‘shgan. Abu Rayhon Beruniy, Abu Ali ibn Sino, Mirzo Ulug‘bek, Alisher Navoiy, Ahmad Farg‘oniy kabi buyuk allomalar nafaqat o‘z davrida, balki butun insoniyat tarixida ilm-fanning taraqqiyotiga beqiyos ta’sir ko‘rsatgan. Ularning asarlari orqali matematika, astronomiya, falsafa, tibbiyot va adabiyot sohalarida jahon ilmiy tafakkuri yuksak darajaga ko‘tarilgan.

Tarixiy tadqiqotlarda mintaqaviy uyg‘unlik, siyosiy aloqalar, diniy va madaniy qadriyatlarning shakllanishi muhim o‘rinni egallaydi. Ayniqsa, Buyuk Ipak yo‘li Markaziy Osiyoning xalqaro savdo va madaniyat markaziga aylanishida asosiy omil bo‘lgan. Bu yo‘l orqali Xitoy, Hindiston, Eron, Arab xalifaligi va Yevropa o‘rtasida iqtisodiy hamda madaniy aloqalar rivoj topgan. Tarixiylikni o‘rganish bugungi kunda ham dolzarbligini yo‘qotmagan. Chunki tarixiy jarayonlarni chuqur tahlil etish mintaqaning hozirgi siyosiy, iqtisodiy va madaniy holatini tushunish uchun zarur nazariy asos yaratadi. Tarixiy manbalarni tahlil qilish orqali zamonaviy muammolarning ildizlari va ularning yechim yo‘llari aniqlash mumkin. Shu bois, Markaziy Osiyo tarixini tadqiq etish nafaqat o‘tmishni yoritish, balki bugungi barqarorlik va rivojlanish uchun ham ilmiy poydevor yaratadi.

Zamonaviylik va hozirgi tadqiqot yo‘nalishlari. Bugungi kunda Markaziy Osiyo mintaqasiga oid tadqiqotlar nafaqat tarixiy jarayonlarni tahlil etishga, balki zamonaviy ijtimoiy, siyosiy, iqtisodiy va ekologik muammolarni ilmiy asosda o‘rganishga ham qaratilgan. Mustaqillik davrida har bir mamlakat o‘z milliy manfaatlarini hisobga olgan holda ilmiy siyosatini shakllantirdi va mintaqaviy hamkorlikni kuchaytirishga e’tibor qaratdi. Shu bois, zamonaviy tadqiqotlarda ilmiy integratsiya, barqaror rivojlanish, raqamli transformatsiya va ekologik xavfsizlik masalalari markaziy o‘rinni egallamoqda. Zamonaviy yondashuvlar orasida geosiyosiy tadqiqotlar alohida ahamiyatga ega. Mintaqaning strategik joylashuvi, tabiiy resurslar salohiyati va transchegaraviy aloqalar uni xalqaro siyosat markazlaridan biriga aylantirgan. Shu sababli, Markaziy Osiyo xavfsizlik, energetika, transport va suv resurslari kabi masalalarda ko‘plab xalqaro loyihalarning diqqat markazida turibdi.

Iqtisodiy tadqiqotlar esa mintaqaviy integratsiya va innovatsion iqtisodiyot rivojiga qaratilgan. Xususan, raqamli texnologiyalar, yashil energetika, tranzit salohiyati va investitsion hamkorlik sohalarida olib borilayotgan ilmiy izlanishlar global raqobatbardoshlikni oshirishga xizmat qilmoqda. Ekologik yo‘nalishdagi tadqiqotlar ham bugungi kunda nihoyatda dolzarb. Aral dengizi fojiasi, iqlim o‘zgarishi,

cho’llanish jarayonlari, suv resurslarining taqchilligi kabi muammolar mintaqa barqarorligiga bevosita ta’sir ko’rsatmoqda. Shu bois, ilmiy izlanishlarda ekologik xavfsizlik, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish va barqaror qishloq xo’jaligi masalalari keng o’rganilmoqda. Bundan tashqari, madaniy tadqiqotlar sohasida milliy merosni asrab-avaylash, tarixiy obidalarni restavratsiya qilish va raqamli shaklda saqlash ishlari jadal rivojlanmoqda. Bu jarayon madaniy identifikatsiyani mustahkamlash, yosh avlodda tarixiy xotirani saqlash va xalqaro madaniy hamkorlikni kengaytirishga xizmat qiladi.

Zamonaviy tadqiqotlarning yana bir muhim jihati — axborot texnologiyalarining ilmiy sohadagi qo’llanilishidir. Tarixiy manbalarni raqamlashtirish, ochiq ma’lumotlar bazalarini yaratish, sun’iy intellekt asosida tahlil qilish kabi innovatsion usullar Markaziy Osiyo bo’yicha ilmiy izlanishlarni yangi bosqichga olib chiqmoqda. Shunday qilib, zamonaviy ilmiy yondashuvlar Markaziy Osiyoni global miqyosda o’rganish imkonini kengaytirmoqda. Tarixiy merosni saqlagan holda, mintaqaning zamonaviy taraqqiyot yo’nalishlarini belgilash bugungi ilmiy izlanishlarning eng muhim vazifasidir.

Tarixiylik va zamonaviylikning uzviy bog’liqligi. Markaziy Osiyo mintaqasini o’rganishda tarixiylik va zamonaviylik bir-biridan ajralmas tushunchalardir. Tarixiy jarayonlarni chuqur tahlil qilish mintaqaning hozirgi ijtimoiy-siyosiy va iqtisodiy rivojlanishini to’g’ri anglash imkonini beradi. Shu bilan birga, zamonaviy yondashuvlar tarixiy manbalarni qayta talqin etish, ularni yangi metodologiyalar orqali tahlil qilish imkoniyatini yaratmoqda. Tarixiylik o’tmish tajribasini saqlab qolish, milliy xotirani tiklash va mintaqaviy o’zlikni mustahkamlashga xizmat qiladi. Zamonaviylik esa bu tarixiy tajribani bugungi global muhit talablariga mos tarzda yangilash, uni rivojlanish strategiyalariga tatbiq etish imkonini beradi. Masalan, tarixiy tajribada mavjud bo’lgan suvni taqsimlash, ekologik muvozanatni saqlash yoki iqtisodiy hamkorlik shakllari zamonaviy davrda ham dolzarbligini yo’qotmagan. Bunday holatlar tarixiy saboqlarning hozirgi kun amaliyotida qo’llanishini yaqqol ko’rsatadi.

Bugungi ilmiy izlanishlarda tarixiylik va zamonaviylikni uyg’unlashtirish orqali mintaqaning barqaror taraqqiyot konsepsiyasi shakllanmoqda. Masalan, tarixiy arxitektura yodgorliklarini zamonaviy shaharsozlik bilan uyg’unlashtirish, milliy urf-odatlarini turizm sohasida zamonaviy shaklda namoyish etish, qadimiy ilmiy yutuqlarni hozirgi texnologiyalar bilan bog’lash — ularning barchasi tarix va bugunning mantiqiy bog’lanishini ifodalaydi. Shuningdek, tarixiylik va zamonaviylikning o’zaro uyg’unligi mintaqada madaniy diplomatiya, xalqaro hamkorlik va ilmiy integratsiyani kuchaytirishga yordam bermoqda. Tarixiy tajribadan olingan saboqlar asosida yaratilayotgan zamonaviy siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy dasturlar Markaziy Osiyoning global maydondagi mavqeini mustahkamlashga xizmat qilmoqda. Demak, tarixiylik mintaqaning ildizlari, zamonaviylik esa uning istiqbolidir. Har ikkisi o’zaro uyg’unlikda bo’lgandagina Markaziy Osiyo xalqlarining madaniy, siyosiy va iqtisodiy rivojlanishi barqaror va izchil bo’lishi mumkin.

Xulosa. Markaziy Osiyo mintaqasiga oid tadqiqotlar o’tmish va bugunning uzviy bog’liqligini ochib beruvchi muhim ilmiy yo’nalishlardan biridir. Tarixiylik mintaqaning shakllanish jarayonini, milliy o’zlikni va madaniy merosni anglashga xizmat qilsa, zamonaviylik esa ushbu boy tarixiy tajribani hozirgi davr ehtiyojlariga mos ravishda talqin etish imkonini beradi. Hozirgi davrda Markaziy Osiyo davlatlarining mustaqillikka erishgani, mintaqaviy hamkorlikning yangi shakllari paydo bo’layotgani, ilm-fan va texnologiyalar tez sur’atlar bilan rivojlanayotgani tadqiqotlarga yangi mazmun bag’ishlamoqda. Shu sababli, tarixiylik va zamonaviylikni birgalikda o’rganish ilmiy natijalarning amaliy qiymatini oshiradi va mintaqaning barqaror taraqqiyotini ta’minlashga xizmat qiladi.

Tarixiy tajribalarni tahlil qilish orqali bugungi iqtisodiy, ekologik, madaniy va ijtimoiy muammolarga ilmiy asoslangan yechim topish mumkin. Shuningdek, tarixiy merosni zamonaviy texnologiyalar yordamida asrab-avaylash va kelajak avlodlarga yetkazish — Markaziy Osiyoning ma’naviy va intellektual salohiyatini mustahkamlovchi muhim omildir. Xulosa qilib aytganda, Markaziy Osiyo mintaqasini o’rganishda tarixiylik va zamonaviylikning uyg’unligi — bu nafaqat ilmiy yondashuv, balki mintaqaning kelajak taraqqiyoti uchun zarur strategik yo’nalishdir. Tarixdan saboq olib, zamon talablari bilan hamnafas rivojlanish — bu mintaqaning barqaror, tinch va farovon kelajagiga xizmat qiladigan asosiy ilmiy va amaliy yo’nalishdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abduqodirov, A. Geosiyosat va mintaqaviy xavfsizlik muammolari. – Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti, 2021. – 220 b.
2. Abdurahmonov, R. Markaziy Osiyoda tarixiy jarayonlar va integratsiya yo’nalishlari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2018. – 304 b.

3. Alimov, R. Markaziy Osiyo: global xavfsizlik va hamkorlik masalalari. – Toshkent: Akademnashr, 2020. – 276 b.
4. Asqarov, A. O‘zbekiston tarixi va sivilizatsiyasi. – Toshkent: Fan nashriyoti, 2019. – 312 b.
5. Bozorov, U. Tarixiy meros va milliy o‘zlik: Markaziy Osiyo tajribasi. – Samarqand: SamDU nashriyoti, 2021. – 190 b.
6. Ergashev, N. Markaziy Osiyo: madaniyatlar chorrahasi. – Toshkent: Ma’naviyat nashriyoti, 2017. – 215 b.
7. Ismoilov, S. Markaziy Osiyo davlatlarining mustaqillik davridagi ijtimoiy o‘zgarishlar. – Toshkent: O‘zbekiston, 2022. – 268 b.
8. Karimov, I. A. Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma’naviyat nashriyoti, 2008. – 180 b.
9. Mamadaliyev, A. Markaziy Osiyo ekologik muammolari va ularning yechim yo‘llari. – Nukus: Qoraqalpog‘ nashriyoti, 2020. – 240 b.
10. Rashidov, B. Markaziy Osiyo: tarix va zamonaviylik. – Samarqand: SamDU nashriyoti, 2022. – 256 b.

ROSSIYA IMPERIYASINING NAMANGAN UYEZDIDA SUD-HUQUQ TIZIMINING O‘RNATILISHI

Farxodjonov Farruh Oybek o‘g‘li

Namangan davlat pedagogika instituti, tayanch doktoranti
email:farxodjonov1998nd@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada XIX asrning ikkinchi yarmida Namangan uyezdida Rossiya imperiyasi tomonidan joriy etilgan sud-huquq tizimi tarixiy jihatdan tahlil etiladi. Unda yangi ma’muriy-boshqaruv tizimining shakllanishi, sudlarning tuzilishi va vakolatlari, “Turkiston o‘lkasini idora qilish to‘g‘risidagi Nizom” asosida amalga oshirilgan huquqiy islohotlar yoritilgan. Tadqiqotda mirovoy sud, viloyat sudlari hamda xalq sudlarining o‘rni va faoliyati tahlil qilinib, ularning mahalliy jamiyat hayotiga ta’siri ko‘rsatib berilgan.

Kalit so‘zlar: sud, Nizom, Mirovoy sud, xalq sudi, huquqbuzarliklar, uyezd, Turkiston.

УСТАНОВЛЕНИЕ СУДЕБНО-ПРАВОВОЙ СИСТЕМЫ В НАМАНГАНСКОМ УЕЗДЕ РОССИЙСКОЙ ИМПЕРИИ

Фарходжонов Фаррух Ойбек угли

Наманганский государственный педагогический институт, докторант
email:farxodjonov1998nd@gmail.com

Аннотация. В статье представлен исторический анализ судебно-правовой системы, введенной Российской империей в Наманганской области во второй половине XIX века. Рассматривается формирование новой административно-хозяйственной системы, структура и полномочия судов, а также правовые реформы, проведенные на основе «Положения об управлении Туркестанским краем». В исследовании анализируются роль и деятельность гражданского суда, окружных судов и народных судов, а также показано их влияние на жизнь местного общества.

Ключевые слова: суд, Положение, Мировой суд, народный суд, уезд, правонарушения, Туркестан.

THE ESTABLISHMENT OF THE JUDICIAL AND LEGAL SYSTEM IN THE NAMANGAN DISTRICT OF THE RUSSIAN EMPIRE

Farxodjonov Farruh Oybek o‘g‘li

Namangan state pedagogical institute, PhD student
email:farxodjonov1998nd@gmail.com

Annotation. This article provides a historical analysis of the judicial system introduced by the Russian Empire in the Namangan region in the second half of the 19th century. It covers the formation of a new administrative-administrative system, the structure and powers of the courts, and the legal reforms